

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF UZBEK
LANGUAGE AND LITERATURE NAMED AFTER
ALISHER NAVOI

XALQARO ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYA

«ZAMONAVIY DUNYODA SOTSILOGIYA VA AMALIY PSIXOLOGIYA MUAMMOLARI»

2024

2024-yil 1-may

Toshkent 2024

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLAR KAFEDRASI

**«ZAMONAVIY DUNYODA SOTSIOLOGIYA
VA AMALIY PSIXOLOGIYA MUAMMOLARI»**

**(“PROBLEMS OF SOCIOLOGY AND APPLIED PSYCHOLOGY IN THE
MODERN WORLD”**

**«ПРОБЛЕМЫ СОЦИОЛОГИИ И ПРИКЛАДНОЙ ПСИХОЛОГИИ В
СОВРЕМЕННОМ МИРЕ»**

**«MODERN DÜNYADA SOSYOLOJI VE UYGULAMALI PSIKOLOJININ
SORUNLARI»**

**«ҚАЗІРГІ ӘЛЕМДЕГІ ӘЛЕУМЕТТАНУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНБАЛЫ
ПСИХОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ»)**

XALQARO ILMIY-AMALIY ONLAYN KONFERENSIYASI

M A T E R I A L L A R I

**“BOOKMANY PRINT”
TOSHKENT – 2024**

TALABALARNI KASBGA YO‘NALTIRISHDA PSIXOLOGIK TEMPERAMENT XUSUSIYATLARIGA KO‘RA YONDASHISH

Karimov Farxod Toshtemirovich

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası katta o‘qituvchisi

f.karimov8282@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarni kasbga yo‘naltirishda psixologik temperament xususiyatlariga ko‘ra yondashish masalalari xususida so‘z boradi. Shuningdek, mavzuni yoritish jarayonida “temperament” xususiyatlari, talabaning fan predmetlarini qabul qilish ko‘nikmalarini inobatga olgan holda dars soatlarini tashkil qilish masalalari atroflicha muhokama qilinadi. Shu jumladan mazkur maqola mavzusi yuzasidan xorij va mahaliy olimlarning ilmiy tadqiqot ishlari umumlashtirilib mavjud muammo yuzasidan tegishli taklif va tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so‘zlar: OTM talabalari, temperament, kasbiy tayyorgarlik, psixologiya.

APPROACH TO PROFESSIONAL GUIDANCE OF STUDENTS ACCORDING TO THE CHARACTERISTICS OF PSYCHOLOGICAL TEMPERAMENT

Abstract: this article deals with the issues of approaching students according to the characteristics of psychological temperament. Also, in the process of covering the topic, the features of "temperament" and the issues of organizing lessons taking into account the student's ability to accept subjects are discussed in detail. Including, the scientific research works of foreign and local scientists on the topic of this article are summarized and relevant suggestions and recommendations are given on the existing problem.

Key words: higher education students, temperament, professional training, psychology.

Mamlakatimiz oliy ta’lim muassasalarida zamonaviy ta’lim tizimi sifatiga qo‘yilgan talablarning ortib borishi natijasida xalqaro malaka talablariga mos, shaxsga yo‘naltirilgan kompetensiyaviy yondashuv asosida yuksak bilimli, intellektual rivojlangan, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish yo‘nalishidagi islohotlar izchil davom ettirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan **“O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”**da[1] belgilangan vazifalarga muvofiq, xalqaro malaka talablariga mos raqobatbardosh, zamonaviy kadrlar tayyorlash, ularning mustaqil bilim olish malakalarini shakllantirish, barkamol mutaxassis shaxsini rivojlantirishni nazarda tutadi. Xususan talabalarni turli xil ixtisoslik yo‘nalishiga ko‘ra kasbga yo‘naltirishda psixologik temperament xususiyatlarini inobatga olgan holda ta’limni tashkil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tarixiy jihatdan **“temperament”** tushunchasi **“temperamentum”** lotincha **“aralash”** [2] degan ma’noni anglatadi. Temperament muammosiga bo‘lgan qiziqish 2,5 ming yil avval paydo bo‘lgan. Bu qiziqishning paydo bo‘lishiga organizm biologik

va fiologik tuzilish va rivojlanishi xususiyatlari, shuningdek, ijtimoiy rivojlanish, ijtimoiy aloqalar va munosabatlarning takrorlanmasligi xususiyatlari asosidagi individual farqlarning mavjudligi sabab bo'ldi. Temperament shaxsning biologik jihatdan shartlangan tuzilmalariga kiradi. Temperament odamlar o'rtasida, shuningdek, hissiyotlar, hissiy taassurotlilik, harakatlarning maromi va jadalligi, va boshqa bir qator dinamikaga ega bo'lgan xususiyatlardagi ko'plab psixik farqlarning mavjudligini belgilab beradi. Umuman olganda psixologik tadqiqotlar psixologik **“temperament”** tushunchasida turli qarashlarni ilgari suradi. Biz yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib temperament shaxs psixologiyasining ochiq va yashirin xususiyatlari deb ta'rifladik. Ilmiy adabiyotlarda **“temperament”** tiplarini turmush psixologiyasi nuqtai nazaridan shunday xarakterlash mumkin: **xolerik** – tez, ba'zida, hatto, juda keskin, nutqda, mimika va imo-ishoralarda yaqqol ifodalanadigan kuchli tezda alanganadigan hislarga ega, jadal emotsional ta'sirlanishga moyil odam; **sangvinik** – tez, harakatchan, barcha taassurotlarga emotsional javob beruvchi odam, uning hislari bevosita tashqi xulq-atvorida ifodalanadi, lekin ular kuchli emas, va bir-birini oson almashtiradi; **melanxolik** – emotsional kechinmalar xilma-xilligining uncha katta emasligi, lekin katta kuchga va davomiylikka egaligi bilan farq qiluvchi inson, u barchasiga ham munosabat bildirmaydi, agar bildirgudek bo'lsa ham chuqur o'ylaydi, o'z hislarini u darajada namoyon qilmaydi; **flegmatik** – sust, mutanosib va xotirjam odam, uning emotsional ta'sirlanishi oson emas, va o'zidan chiqarish qiyin, hislari tashqaridan deyarli namoyon bo'lmaydi[3]. Bugungi kunda aksariyat pedagogika yo'nalishi talabalarini o'qitishda OTM tizimida kichik guruhlardan tashkil topgan muhitni shakllantirish ularni kasbga yo'naltirishda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda yuqorida sanab o'tilgan tiplarning har birini alohida guruhlariga ajratish orqali emas, aksincha, kichik guruhlarda aralash tip vakillariga temperament xususiyatlaridan kelib chiqqan holda mustaqil ta'lim, amaliy mashg'ulotlar dasturini tuzish lozim. Mazkur holatda har bir fan predmeti yuzasidan talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari qisqa davr oralig'ida tahlil qilib borish lozim.

1-rasm. Pedagogika mutaxassisligi talabalarining psixologik temperamentidan kelib chiqqan holda dars soatlarini tashkil qilish aksiyologik paradigmasi

Mustaqil ish mavzularini shakllantirish. Dastlab asosiy fan yuzasidan mavzularni shakllantirish hamda talaba temperamenti xususiyatidan kelib chiqqan holda topshiriq amaliy ko‘rinishini ishlab chiqish;

Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil qilish. Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil qilishda guruhlar bilan ishlash turli auditoriyaga moslashish, guruh bo‘lib ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish;

Ijodiy fikrlash ko‘nikmasini oshirib borish. Har bir asosiy fan predmeti yuzasidan o‘tilgan mavzular yuzasidan yozma fikrlarni olish orqali tasavvur imkoniyatlarining refleksiv qobiliyatini baholash.

Xulosa qilib aytganda OTM tizimida talabalarning psixologik temperamentidan kelib chiqqan holda dars soatlarini tashkil qilish va ularning fikrlash doirasini baholab borish, malakali kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada OTM tizimida uzoq yillar davomida samarali natijaga erishib kelayotgan, rivojlangan Germaniya, Finlandiya hamda Amerika ta’lim tizimidagi ayrim tashkiliy modullarni O‘zbekiston OTM tizimiga moslashtirish kelajakda mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясини тасдиqlаш тўғрисида”ги (2019 йил 8 октябрь) ПФ-5847-сонли Фармони // <https://lex.uz/docs/4545884>. Мурожат санаси: 25.01.2020.

2. Nishanova Z.T. Psixoiogik maslahat: o‘q u v qo‘llanma. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. - Toshkent: «O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2010 y. - N 4.

3. Русалов В.М. Предметный и коммуникативный аспекты темперамента человека// Психологический журнал. М., 1989.- Т.10.- № 1.Б.12

UDK 159.9

PSIXOLOGIYA FANI VA UNING INSON HAYOTIDA TUTGAN O‘RNI

Karimova Madina Xolmuratovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti,
Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida katta o‘qituvchisi

karimova1810@gmail.com

Nishonboyeva Mahbuba Asqarovna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti O‘zbek tili ta’limi fakulteti, amaliy psixologiya yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada psixologiya fanining inson hayotidagi o‘rni va psixologiya fani va uning sohalari bo‘lgan yosh va rivojlanish psixologiyasi, pedagogik psixologiya, ijtimoiy psixologiyalar haqida ma’lumotlar keltirilgan.

Jurayeva Difuza Abdugʻaniyevna KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNING MAKTABGA MOSLASHUVI BORASIDAGI SHARQ MUTAFAKKIR OLIMLARINING QARASHLARI.....	139
Karimova Madina Xolmurotovna OʻSPIRINLARDA SHAXSLARARO MUNOSABAT VA SHAXSIY SIFATLARNI ANIQLASH.....	141
Amirova Luiza Maratovna, Mirsobitova Dilnavoz SURDOPSIXOLOGIYANING ASOSLARI	145
Адилъжанова Куралай Советхановна СУБЪЕКТИВТИ ҚАНАҒАТТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ- ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	148
Беленко О. Г., Турсунгожинова Г.С. К ВОПРОСУ ИЗУЧЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ ТОЛЕРАНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В ИНКЛЮЗИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ	151
Джумажанова Г.К., Дакина Г.Т., Куребаева Г.А. ПСИХИКАЛЫҚ ДАМУЫНДА ТЕЖЕЛУІ БАР БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ	155
Тезекбаева М.Ж., Исатаева Ж.А. ОТБАСЫЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПРОБЛЕМАЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	158
Исмаилова Гульнара Муратовна К ВОПРОСУ О ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ К АДАПТАЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	162
Холодкова Ольга Геннадьевна ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВЫЕ ОБРАЗОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ СОВРЕМЕННОГО ВОСПИТАНИЯ.....	166
Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi SHAXS MUSTAQIL QAROR QABUL QILISH JARAYONINING YOSH VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	170
Sodiqova Gulbarno, Urishboyeva Gulsanam INSON FILOGENETIK XOTIRASINING OʻZIGA XOS JIHATLARI	172
Karimov Farxod Toshtemirovich TALABALARNI KASBGA YOʻNALTIRISHDA PSIXOLOGIK TEMPERAMENT XUSUSIYATLARIGA KOʻRA YONDASHISH.....	176